

Als landen het onderling oneens zijn, is 'water' niet zelden de inzet van het conflict. Zo ook in het geval van het Schelde-estuarium (een van de locaties voor een 'technical visit' in het kader van IAIA 2002). Vlaanderen wil de vaargeul door de Westerschelde – richting Antwerpen – graag zo snel mogelijk nog verder verdiepen dan kort geleden al gebeurd is. Nederland staat intussen allerm minst te popelen. Maar omdat er allerlei afspraken liggen, waren Nederland en Vlaanderen eenvoudigweg tot elkaar veroordeeld om samen op te trekken. Ze hebben elkaar inmiddels gevonden in een langetermijnvisie over het Schelde-estuarium. Die strekt tot aan 2030. Veiligheid, natuurlijkheid en toegankelijkheid staan erin centraal. De aanpak en de resultaten zijn wederzijds goed bevallen. Vandaar dan ook dat er vertrouwen is in de goede afloop van de eerstvolgende stap van deze grensoverschrijdende samenwerking.

Eerst naar 2030 kijken, daarna terugredeneren

Langetermijnvisie Schelde-estuarium

RINKE BERKENBOSCH

'De ontwikkeling van een Langetermijnvisie voor het Schelde-estuarium door een Vlaams-Nederlandse organisatie, die over een zeer uiteenlopende waaier van functies van het Schelde-estuarium gaat, is uniek. Niet alleen worden visies ontwikkeld over het toekomstige beleid, maar ook over de grensoverschrijdende manier waarop deze visies uitgewerkt kunnen worden. Het is een visionaire beleidsontwikkeling die tot voorbeeld strekt voor grensoverschrijdende samenwerking in een integrerend Europa.' Aldus een passage uit een persbericht van de Vlaamse regering van 18 mei 2001.

Uniek, visionair, tot voorbeeld strekkend... Toe maar! Maar klopt het ook?

Feit is in elk geval dat de bewuste langetermijnvisie in slechts twee jaar tot stand is gekomen. 'In een open en constructieve sfeer', zo meldt het persbericht. In opdracht van de Technische Schelde Commissie (TSC) gingen Rijkswaterstaat directie Zeeland en de Administratie Waterwegen en Zeewezen in januari 1999 aan de slag. Op 18 januari 2001 heeft diezelfde TSC het stuk vastgesteld. En niet onbelangrijk: over de hoofdlijnen ervan zijn Nederland en Vlaanderen het inmiddels – ruim een jaar later – ook eens.

Evenals over de eerstvolgende stap die nu aan de orde is: een strategische milieueffectrapportage en een maatschappelijke kostenbatenanalyse over het Schelde-estuarium. Een half-Vlaamse, half-Nederlandse projectorganisatie krijgt twee jaar de tijd om deze imposante klus te klaren.

Grenspalen

Het Schelde-estuarium is een van de locaties die deelnemers aan de IAIA-conferentie in juni 2002 kunnen bezoeken. Zij kunnen dan met eigen ogen een prachtig gebied aanschouwen, waarvan je op het eerste gezicht niet zou zeggen

dat het in de loop der eeuwen veelvuldig het strijdtoneel is geweest voor politieke en militaire vechtpartijen. Toch is dat zo.

Legers hakten elkaar in de pan om grenspalen, die één overstroming later weer zoek raakten. Bijvoorbeeld tijdens de aanvaring tussen de troepen van de heer van Borssele en de graaf van Vlaanderen, ergens omstreeks 1350. Ze waren net lekker bezig toen er een vliegende storm opstak waardoor een dijk bezweek. In zijn roman *Waterproef* (1992) schrijft de Vlaamse auteur Paul Koeck: 'De gewonden hadden in de vloed van modder en water geen kans gekregen, zeker niet met al het ijzer aan hun lijf. De anderen hadden nog een dijk kunnen bereiken. De huurlingen van de heer van Borssele en de graaf van Vlaanderen hadden de handen in elkaar geslagen om de bres te dichtten. Maar toen ze daarna opnieuw aan het ernstigere werk wilden beginnen, uiteraard met een aan de toestand van het terrein aangepaste tactiek, bleek de grens verdwenen. De palen zaten onder de modder. Andere palen waren op nieuw blootgespoeld, de palen van ontelbare grenzen uit het verleden. En als je niet wist voor welke grens je vocht, waar vocht je dan nog voor?'

Na nog twee dagen vruchteloos speuren, zagen zowel de heer van Borssele als de graaf van Vlaanderen het niet meer zitten. 'Ze vaardigden ieder drie vertrouwelingen af naar een commissie die de grens zo getrouw mogelijk zou pogen te reconstrueren. Als dat werk achter de rug was, zouden ze de zaak nog eens bekijken,' zo schrijft Koeck.

Deur op slot

Ook ten tijde van de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) speelde de Schelde een belangrijke rol in Vlaams-Nederlandse schermutselingen. In het begin van die periode lijdde de Amsterdamse haven een kwijnend bestaan, terwijl de Antwerpse haven floreerde. Want die kon volop profiteren van de gunstige voorwaarden in de handel met Spanje. Antwerpen 'viel' evenwel in 1585, en de Noordelijke Nederlanden namen de gelegenheid te baat om de Schelde af te sluiten, ter meerdere eer en glorie van Amsterdam. Daar kwam in 1792 – ten tijde van de Franse overheersing – kortstondig een einde aan, maar bij het begin van de Belgische opstand (1830) ging de deur opnieuw op slot.

De opstand zelf duurde tien dagen. De nasleep had meer voeten in de aarde. Uiteindelijk ondertekenden België en Nederland in 1839 een Scheidingsverdrag. Daarin werden afspraken gemaakt die tot de dag van vandaag doorwerken. Over de IJzeren Rijn bijvoorbeeld, maar ook over de soevereiniteit van Nederland aangaande de Westerschelde, én de verplichtingen voor Nederland om deze levensader voor het Antwerpse havencomplex op orde te houden.

Recente verdieping

Anno 2002 zijn de Scheldehavens het trekpaard van de regionale economie. Jaarlijks meren zo'n 25.000 zeeschepen af in Antwerpen, Vlissingen, Terneuzen en Gent. De havenactiviteiten in deze steden zijn samen goed voor zo'n 183.000 arbeidsplaatsen en een economische waarde van ruim 16 miljard Euro op jaarbasis. Van de Scheldehavens is Antwerpen met afstand de grootste. De haven heeft een gezonde economische positie. Mede dankzij de verdieping van de vaargeul in de Westerschelde, die kort geleden is afgerond. Sindsdien kunnen schepen met een diepgang van 11,85 meter onafhankelijk van eb en vloed naar Antwerpen varen.

Die verdieping was in het Scheldeverdrag van 1998 afgesproken. Om haar mogelijk te maken, kwam de toenmalige minister Jorritsma (Verkeer & Waterstaat) in 1997 met een noodwet, die onder andere de milieueffectrapportage buitenspel zette. En daarmee zijn we beland bij de aanleiding die er in Nederland was om op een grensoverschrijdende langetermijnvisie aan te sturen.

Ietwat onhandig

Wijnand Broeders, Hoofdingenieur-Directeur van Rijkswaterstaat directie Zeeland: 'De noodwet was nodig om tegemoet te komen aan afspraken die er al lagen. De Tweede Kamer heeft dat geaccepteerd. Maar daar lag een hypothese op: "Dit mag nooit meer gebeuren, we moeten nu eerst maar eens een visie ontwikkelen op het Schelde-estuarium." Jorritsma heeft toegezegd

dat zo'n visie er zou komen. Maar dat schiep dus wel verplichtingen.'

Broeders' counterpart aan Vlaamse zijde was Hugo Belmans, Inspecteur-generaal bij de Administratie Waterwegen en Zeewegen van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. Belmans: 'In het begin was de langetermijnvisie eigenlijk een Nederlands project. Het was in Nederland bedacht. Jorritsma stuurde een brief aan haar collega-minister in Vlaanderen, maar officieel wist de Vlaamse regering daarmee nog van niets. Terwijl het aan de Vlaamse regering is om te besluiten of men wel of niet op het Nederlandse verzoek ingaat.'

Vier alternatieven/ontwikkelingsschetsen

De langetermijnvisie voor het Schelde-estuarium beschrijft de huidige situatie, de autonome ontwikkeling op korte termijn, en maakt daarna een sprong naar een door Nederland en Vlaanderen wederzijds gedeeld *streefbeeld* voor 2030. Vervolgens zijn er vier ontwikkelingsschetsen afgeleid voor het beleid op de middellange termijn, de periode tot aan 2010. Nederland en Vlaanderen hebben besloten eerst een maatschappelijke kostenbatenanalyse en een strategische m.e.r. te doen voordat een keuze wordt gemaakt. De ontwikkelingsschetsen beschrijven de bandbreedte en vormen het vertrekpunt voor de vervolgstudies.

- In schets A wordt het beleid op de middellange termijn niet wezenlijk aangevuld. Er komt geen verdere verdieping van de vaarwegen (Antwerpen blijft getij-onafhankelijk bereikbaar voor schepen met een diepgang van 11,85 m). Voor typische estuarium-natuur komt meer ruimte.
- Schets B is een invulling van het bestaande verdrag tussen Nederland en Vlaanderen

over de toegang tot de Scheldehavens. De vaarweg wordt zo'n 70 cm verder verdiept. Investerings in nieuwe natuur moeten de natuurschade hiervan compenseren.

- Schets C pakt het estuarium aan in kleine stappen. Een zo groot mogelijke verdieping is het uitgangspunt, maar welke diepte uiteindelijk haalbaar is, hangt af van de effecten op de morfologie, de veiligheid en de natuur. 'Al doende' wordt hiermee ervaring opgebouwd. Een fors investeringsprogramma om de schade aan de natuur te compenseren, is een belangrijk ingrediënt van deze schets.
- In schets D wordt een zo groot mogelijke verdieping in één keer uitgevoerd. Grote investeringen in de natuur gebeuren eveneens in één keer. Voor de Scheldehavens geeft deze aanpak snel duidelijkheid, maar er zijn ook grote onzekerheden, bijvoorbeeld ten aanzien van veiligheid en natuur.

dat het in de loop der eeuwen veelvuldig het strijdtoneel is geweest voor politieke en militaire vechtpartijen. Toch is dat zo.

Legers hakten elkaar in de pan om grenspalen, die één overstroming later weer zoek raakten. Bijvoorbeeld tijdens de aanvaring tussen de troepen van de heer van Borssele en de graaf van Vlaanderen, ergens omstreeks 1350. Ze waren net lekker bezig toen er een vliegende storm opstak waardoor een dijk bezweek. In zijn roman *Waterproef* (1992) schrijft de Vlaamse auteur Paul Koeck: 'De gewonden hadden in de vloed van modder en water geen kans gekregen, zeker niet met al het ijzer aan hun lijf. De anderen hadden nog een dijk kunnen bereiken. De huurlingen van de heer van Borssele en de graaf van Vlaanderen hadden de handen in elkaar geslagen om de bres te dichtten. Maar toen ze daarna opnieuw aan het ernstigere werk wilden beginnen, uiteraard met een aan de toestand van het terrein aangepaste tactiek, bleek de grens verdwenen. De palen zaten onder de modder. Andere palen waren opnieuw blootgespoeld, de palen van ontelbare grenzen uit het verleden. En als je niet wist voor welke grens je vocht, waar vocht je dan nog voor?'

Na nog twee dagen vruchteloos speuren, zagen zowel de heer van Borssele als de graaf van Vlaanderen het niet meer zitten. 'Ze vaardigden ieder drie vertrouwelingen af naar een commissie die de grens zo getrouw mogelijk zou pogen te reconstrueren. Als dat werk achter de rug was, zouden ze de zaak nog eens bekijken,' zo schrijft Koeck.

Deur op slot

Ook ten tijde van de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) speelde de Schelde een belangrijke rol in Vlaams-Nederlandse schermutselingen. In het begin van die periode lijdde de Amsterdamse haven een kwijnend bestaan, terwijl de Antwerpse haven floreerde. Want die kon volop profiteren van de gunstige voorwaarden in de handel met Spanje. Antwerpen 'viel' evenwel in 1585, en de Noordelijke Nederlanden namen de gelegenheid te baat om de Schelde af te sluiten, ter meerdere eer en glorie van Amsterdam. Daar kwam in 1792 – ten tijde van de Franse overheersing – kortstondig een einde aan, maar bij het begin van de Belgische opstand (1830) ging de deur opnieuw op slot. De opstand zelf duurde tien dagen. De nasleep had meer voeten in de aarde. Uiteindelijk ondertekenden België en Nederland in 1839 een Scheidingsverdrag. Daarin werden afspraken gemaakt die tot de dag van vandaag doorwerken. Over de IJzeren Rijn bijvoorbeeld, maar ook over de soevereiniteit van Nederland aangaande de Westerschelde, én de verplichtingen voor Nederland om deze levensader voor het Antwerpse havencomplex op orde te houden.

Recente verdieping

Anno 2002 zijn de Scheldehavens het trekpaard van de regionale economie. Jaarlijks meren zo'n 25.000 zeeschepen af in Antwerpen, Vlissingen, Terneuzen en Gent. De havenactiviteiten in deze steden zijn samen goed voor zo'n 183.000 arbeidsplaatsen en een economische waarde van ruim 16 miljard Euro op jaarbasis. Van de Scheldehavens is Antwerpen met afstand de grootste. De haven heeft een gezonde economische positie. Mede dankzij de verdieping van de vaargeul in de Westerschelde, die kort geleden is afgerond. Sindsdien kunnen schepen met een diepgang van 11,85 meter onafhankelijk van eb en vloed naar Antwerpen varen.

Die verdieping was in het Scheldeverdrag van 1998 afgesproken. Om haar mogelijk te maken, kwam de toenmalige minister Jorritsma (Verkeer & Waterstaat) in 1997 met een noodwet, die onder andere de milieueffectrapportage buitenspel zette. En daarmee zijn we beland bij de aanleiding die er in Nederland was om op een grensoverschrijdende langetermijnvisie aan te sturen.

Ietwat onhandig

Wijnand Broeders, Hoofdingenieur-Directeur van Rijkswaterstaat directie Zeeland: 'De noodwet was nodig om tegemoet te komen aan afspraken die er al lagen. De Tweede Kamer heeft dat geaccepteerd. Maar daar lag een hypothek op: "Dit mag nooit meer gebeuren, we moeten nu eerst maar eens een visie ontwikkelen op het Schelde-estuarium." Jorritsma heeft toegezegd,

dat zo'n visie er zou komen. Maar dat schiep dus wel verplichtingen.'

Broeders' counterpart aan Vlaamse zijde was Hugo Belmans, Inspecteur-generaal bij de Administratie Waterwegen en Zeewegen van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. Belmans: 'In het begin was de langetermijnvisie eigenlijk een Nederlands project. Het was in Nederland bedacht. Jorritsma stuurde een brief aan haar collega-minister in Vlaanderen, maar officieel wist de Vlaamse regering daarmee nog van niets. Terwijl het aan de Vlaamse regering is om te besluiten of men wel of niet op het Nederlandse verzoek ingaat.'

Vier alternatieven/ontwikkelingsschetsen

De langetermijnvisie voor het Schelde-estuarium beschrijft de huidige situatie, de autonome ontwikkeling op korte termijn, en maakt daarna een sprong naar een door Nederland en Vlaanderen wederzijds gedeeld streefbeeld voor 2030. Vervolgens zijn er vier ontwikkelingsschetsen afgeleid voor het beleid op de middellange termijn, de periode tot aan 2010. Nederland en Vlaanderen hebben besloten eerst een maatschappelijke kostenbatenanalyse en een strategische m.e.r. te doen voordat een keuze wordt gemaakt. De ontwikkelingsschetsen beschrijven de bandbreedte en vormen het vertrekpunt voor de vervolgstudies.

- In schets A wordt het beleid op de middellange termijn niet wezenlijk aangevuld. Er komt geen verdere verdieping van de vaargeul (Antwerpen blijft getij-onafhankelijk bereikbaar voor schepen met een diepgang van 11,85 m). Voor typische estuarium-natuur komt meer ruimte.
- Schets B is een invulling van het bestaande verdrag tussen Nederland en Vlaanderen

over de toegang tot de Scheldehavens. De vaargeul wordt zo'n 70 cm verder verdiept. Investerings in nieuwe natuur moeten de natuurschade hiervan compenseren.

- Schets C pakt het estuarium aan in kleine stappen. Een zo groot mogelijke verdieping is het uitgangspunt, maar welke diepte uiteindelijk haalbaar is, hangt af van de effecten op de morfologie, de veiligheid en de natuur. 'Al doende' wordt hiermee ervaring opgebouwd. Een fors investeringsprogramma om de schade aan de natuur te compenseren, is een belangrijk ingrediënt van deze schets.
- In schets D wordt een zo groot mogelijke verdieping in één keer uitgevoerd. Grote investeringen in de natuur gebeuren eveneens in één keer. Voor de Scheldehavens geeft deze aanpak snel duidelijkheid, maar er zijn ook grote onzekerheden, bijvoorbeeld ten aanzien van veiligheid en natuur.

Een ietwat onhandige gang van zaken dus, die later is goedge maakt met briefwisselingen 'boven-over'. Belmans: 'Het heeft ongeveer een jaar geduurd. Maar uiteindelijk heeft de Vlaamse regering – met de eerste minister erbij – besloten mee te doen. Een verdere verdieping van de vaargeul is een belangrijk item voor ons. Maar ook de natuurcompensatie. Bij het verdrag van 1998 waren daar concrete afspraken over. Daar heeft Vlaanderen 44 miljoen gulden voor bijgedragen. Hoe gaat Nederland de natuurcompensatie concreet invullen? Voor Vlaanderen was dat ook een belangrijk startpunt voor de langetermijnvisie. Wij willen natuurlijk graag zien hoe dat geld besteed wordt.'

Stapsgewijze aanpak

Bij het opstellen van de langetermijnvisie werd het bureau Resource Analysis ingeschakeld. Fon ten Thij, tot kort geleden clustermanager bij Resource Analysis en inmiddels voor zichzelf begonnen: 'Aanvankelijk was er in Vlaanderen een zeker wantrouwen. Nederland had geld gekregen voor natuurcompensatie, maar de toezeggingen nog niet waargemaakt. Toen kwam Nederland ook nog met iets nieuws: een langetermijnvisie. In Vlaanderen denkt men eerder aan maatregelen op korte termijn, terwijl Nederland wil dat die maatregelen zijn ingebed in een perspectief voor de periode tot aan 2030. In het Schelde-estuarium spelen een heleboel belangen die zich nu niet laten verenigen, maar die op termijn toch bij elkaar moeten komen. Hiervoor hebben we een methode aangereikt die uit een aantal stappen bestaat. Te beginnen met een agenda, die bepaalt welke prioritaire functies de Schelde heeft voor beide landen. Daarbij bleek dat het draaide om veilig-

heid, natuurlijkheid en toegankelijkheid.' In het 'visietraject' is vervolgens een *situatiescheis korte termijn* opgesteld. Die beschrijft voor het gehele estuarium de huidige situatie en de autonome ontwikkeling voor de komende vijf jaar. Door precies vast te stellen welke geplande maatregelen op korte termijn gerealiseerd worden en welk beleid concreet is vastgelegd in Vlaanderen en Nederland, werd een gemeenschappelijk startpunt bepaald voor het nieuwe beleid.

Daarna is eerst een grote sprong gemaakt naar een *streefbeeld 2030*. Dit laat zien welke doelen over dertig jaar bereikt moeten zijn.

Door vanuit dit streefbeeld 'terug te redeneren' is vervolgens bepaald wat er op de middellange termijn zoal nodig en mogelijk is. Hiertoe zijn vier *ontwikkelingsschetsen 2010* uitgewerkt (zie kader op pagina 7). Dit kwartet geeft de bandbreedte aan voor de alternatieve beleidsopties die tot aan 2010 aan de orde zijn, en vormt daarmee het vertrekpunt voor de strategische m.e.r. en de maatschappelijke kostenbatenanalyse die binnenkort van start gaan.

Achteraf beschouwd is het succes van dit project mede te danken aan deze drieslag: een goed beschreven startpunt, een concreet streefbeeld voor de prioritaire functies en voor de samenwerking tot aan 2030, en pas daarna de opties voor de middellange termijn.

'Op die manier kon je iedereen binnenboord houden', zegt Ten Thij. Harm Albert Zanting, directeur van de vestiging Delft van Resource Analysis: 'Maar het is gewoon ook een goede methode. Door vanuit de korte termijn ineens de sprong naar 2030 te maken, voorkom je dat je gaat extrapoleren.' Over die lange termijn word je het gemakkelijker eens. En daarna kun je veel zuiverder discussiëren over de weg daarheen.'

Drie functies

In de langetermijnvisie draait het om drie functies:

- veiligheid tegen overstromingen;
- toegankelijkheid van de Scheldehavens;
- natuurlijkheid van het fysische en ecologische systeem.

Om de veiligheid te waarborgen, komen er onder meer 'gecontroleerde overstromingsgebieden'. In het onderzoek is voorts een verbinding tussen de Westerschelde en de Oosterschelde, teneinde de veiligheid en de natuurlijkheid van het systeem te vergroten, als een serieuze optie in beeld gekomen. Voor de toegankelijkheid van de Scheldehavens is optimalisatie het uitgangspunt. De opgave is hier een evenwicht te vinden tussen de verdere verdieping van de vaargeul en de randvoorwaarden die de natuur hieraan oplegt. Want het Schelde-estuarium is een uniek natuurgebied: eb en vloed en zoet en

zout zorgen voor een dynamiek die je elders in Europa bijna nergens meer tegenkomt. Geulen, platen, slikken en schorren – ze zijn er nu en ze zullen blijven. Dat is althans de inzet.

Zanting: 'Een van de belangrijkste winstpunten is dat beide landen het er nu over eens zijn dat het meergeulenstelsel in het Schelde-estuarium behouden blijft. De noodzaak daarvan is ook uit het onderzoek naar voren gekomen. En die onderzoeksresultaten zijn goed tot de beleidsmakers doorgedrongen. Dat kwam mede doordat onderzoek en beleid in dit proces heel nadrukkelijk aan elkaar gekoppeld zijn. Via het onderzoek kwam er een kennisbasis waarmee de beleidsmakers over de welles-nietes-discussies heen konden stappen.'

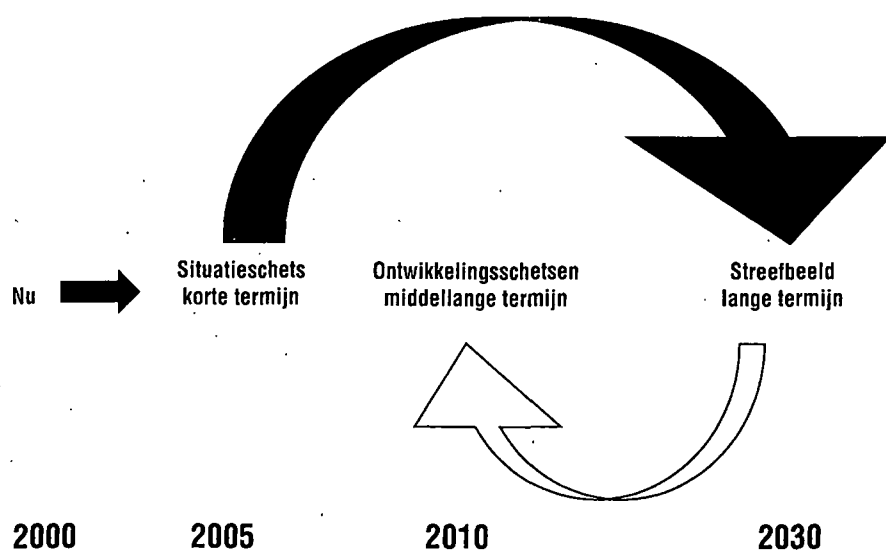
Ten Thij: 'Ik denk dat dit project goed laat zien hoe je met *impact assessment* moet omgaan. Onderzoekers moeten onderzoek doen, ze moeten hypothesen toetsen, en daar onafhankelijk in staan. Maar cruciaal is de aansturing vanuit het beleid. De beleidsmakers moeten de onderzoeksvragen definiëren; zij moeten aangeven welke kennis en welke informatie ze nodig hebben om beslissingen te kunnen nemen.'

Zanting: 'Wat er uit de studie naar voren komt, moet relevant zijn voor de beleidsdiscussie. Onderzoekers moeten niet in het wilde weg gaan onderzoeken. Onderzoek moet informatie opleveren die er in de besluitvorming echt toe doet.'

Zwaluwstaarten

Het proces dat Nederland en Vlaanderen gezamenlijk doorlopen, voorziet erin dat de langetermijnvisie regelmatig op de politiek-bestuurlijke agenda komt. De betrokken ministers praten erover met een tussenliggende periode van ongeveer een jaar. Dat voorkomt dat stukken in de la verdwijnen. Ten Thij: 'De verbin-

De aanpak: vanaf nu en 2005 eerst een grote sprong maken naar 2030, en daarna terugredeneren.

Communicatie

Volgens Fon ten Thij zijn er duidelijke verschillen tussen de Vlaamse en de Nederlandse bestuurscultuur. Bijvoorbeeld: 'In Vlaanderen praat men eerst door totdat met het eens is en daarna schrijft men een gemeenschappelijk stuk, in Nederland krijg je eerst een groot aantal stukken en gaan de betrokkenen daarna bekijken of ze het erover eens kunnen worden.'

Een niet onbelangrijk praktisch probleem bij dit project was dat de posterijen in Nederland en Vlaanderen een serieuze hinderis waren. Die deden er een week over om de spullen van A naar B te krijgen. Een handige oplossing – min of meer uit nood geboren – was een website, waar alle relevante documenten op terug te vinden zijn. Met als voordeel dat betrokken en geïnteresseerde partijen de ontwikkelingen desgewenst op de voet konden volgen.

Hugo Belmans vertelt dat men in Vlaanderen toch wel enigszins aan deze website heeft moeten wennen: 'Normaal worden er alleen officiële documenten naar buiten gebracht als ze politiek geaccordeerd zijn. Die website met openbare werkdocumenten naast officiële stukken was in feite nieuw voor ons.'

ding tussen politieke besluitvorming en onderzoeksproducten moet goed zwaluwstaarten. Anders loopt het niet.'

Broeders: 'Op zich klopt dat wel, maar de opgave is ook om de verantwoordelijkheden goed

te scheiden. Ambtenaren moeten keuzes genereren wanneer er nog wat te kiezen valt, zonder dat de informatie op dat moment al politiek wordt ingekleurd. Daarna komen de politici aan bod. Dan gaat de saus eroverheen.'

Belmans: 'Politici gaan over de beleving van de verschillende opties. In de ambtelijke voorbereiding moet geen politiek bedreven worden.' En toch is dit een lastig punt. Want Broeders geeft – bij wijze van spreken in dezelfde ademtocht – óók aan dat onderzoek zeker niet blind mag zijn voor wat er leeft in de politiek-be-

Wat eeuwenlang een rol heeft gespeeld, poets je niet in een achternamiddag weg.

stuurlijke context, en niet doof mag zijn voor de accentverschillen die verschillende betrokken overheden nu eenmaal aanleggen. Broeders: 'De regio heeft haar eigen afwegingskader. Het Rijk ook. Vanuit de regionale optiek kun je discussies meer dimensies meegeven dan ze in eerste instantie in Den Haag kunnen bedenken. In Zeeland leven andere dingen dan in Friesland of Groningen. De vaargeul 5 meter verdiepen? Dan moet je een bestuurder daar meteen bijvertellen: dit leidt tot oproer in Zeeland.'

Belmans: 'Precies. En tegelijkertijd betekent

een blokkade voor een verdere verdieping: oproer in Vlaanderen.'

Ten Thij: 'Er zijn dus verschillende afwegingskaders. Deze afwegingskaders over maatregelen moeten met de resultaten van het onderzoek worden verbonden, zodat de politiek uiteindelijk kan kiezen.'

'Het aardige van dit project...'

De heer van Borssele en de graaf van Vlaanderen zijn al lang en breed dood en begraven. 'Maar wat eeuwenlang een rol heeft gespeeld, poets je niet in een achternamiddag weg', zegt Wijnand Broeders. 'Het land dat z'n soevereiniteit opgeeft, moet nog gevonden worden. Het aardige van dit project – ik weet niet of we het in de lucht kunnen houden, maar we gaan het proberen – is dat er niet op voorhand geroepen is: "Dit is een Vlaamse vraag, daar doen we even niks mee, want wij zijn Nederland." In Zeeland is men tegen een verdere verdieping van de vaargeul, maar aan de andere kant ligt er een reëel Vlaams verzoek.'

Hugo Belmans: 'De strategische m.e.r. en de maatschappelijke kostenbatenanalyse zijn zonder meer nodig. Is een verdere verdieping fysiek mogelijk, zonder dat de effecten onaanvaardbaar zijn? Is het qua kosten en baten verantwoord? Blijkt uit de studies dat een verdere verdieping logisch is, en het systeem kan het verdragen, dan is een project-m.e.r. de volgende stap. Dan moet er een samenhangend, evenwichtig plan komen. Maar we moeten er wel voor oppassen dat het niet te lang gaat duren. In Nederland is het gewoon om voor dit soort dingen een langere termijn uit te trekken. Vlamingen zijn wat ongeduldiger.'

Valkuilen

Belmans en Broeders zien de volgende stappen met vertrouwen tegemoet. 'Immers', zegt Belmans, 'bij die langetermijnvisie is het gelukt tot elkaar te komen. Waarom zouden we dat niet kunnen volhouden?'

Volgens Broeders is een van de grootste valkuilen dat bij de volgende ronde alsnog onderzoekers en politici elkaar in de haren gaan zitten: 'We moeten rolvermenging vermijden, de zaak helder houden. Een lastig inhoudelijk punt betreft ook de morfologie: kan het systeem het wel aan? Maar het allerbelangrijkste is misschien wel dat er vertrouwen is. We hebben elkaar hard nodig. Er komen onvermijdelijk tegenstellingen. De vraag is dan: los je die op of haal je elkaar onderuit? Dat laatste is voor de politiek een van de vrijheidsgraden die ze nu eenmaal hebben. Maar in de ambtelijke organisatie voor de strategische m.e.r. en de maatschappelijke kostenbatenanalyse moet je alles doen om deze sfeer te vermijden. Anders is het project ten dode opgeschreven. Dan kun je het schudden.'